

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Diatribai De Primis Veteris Frisiae Apostolis, Sive
Dissertationes, quibus eoru[m] anni, actus, res,
personae, loca, tempora in eorundem actis occurrentia,
discutiuntur, illustrantur, erroresque ab ...**

Bosschaerts, Willibrord

Mechliniae, 1650

131. De donatione Epternacensi facta à S. Vvillibrordo sub nomine
Testamenti, quod illustratur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10958

De dotatione Epternacensi facta à S. Willibrordo sub nomine Testamenti, quod illustratur.

Sanctus Willibrordus animo voluens vniuersalem humani generis conditionem, scilicet statuta lege omnibus esse moriendum, hora mortis nihil incertius & post mortem iudicium, animæ suæ tam in hac vita ac maximè in futuram prospiciens, eleëmofynarum aliorumque operum merito sese instruere satagit, quibus seueram venturi iudicis sententiam auertat amicamque vocem audiat, Venite benedicti Patris mei percipite regnum &c. In hunc finem anno 732. aut 733. facultates tam à Principibus quam inferioribus donatas ad pauperum Christi sustentationem, laudis Dei promotionem continuationemque, liberali manu erogat, sequutus spiritus sancti dogmata in sacris litteris reuelata: *Eleëmofyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo eleëmofyna, omnibus facientibus. bona est oratio cum ieiunio & eleëmofyna magis quam thesauros auri recondere, quoniam eleëmofyna à Morte liberat, & ipsa est qua purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam.* Est vero donatio huius formulæ:

In Christi nomine. Oportet Christianos viam veritatis agnoscere, per quam Creatori suo dignè meritis suis seruire possint,

Q99 3

sint,

sint, ut oblatio eleemosynarum eorum, & deuotio perueniat ad salutem: ipso summo dicente: date & dabitur vobis, & facite eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

Idcirco ego in Dei nomine Clemens VVillibrordus, Episcopus, cogitans casum humana fragilitatis, qualiter peccata mea possum abluere, & donante Domino ad aeterna gaudia peruenire, dono à die presenti, donatumque esse perennibus temporibus volo, hoc est, ad Monasterium Epternacum, quod est constructum super fluuio Sura in Pago Bedensi, in nomine patris & filij & Spiritus sancti, & SS. Petri & Pauli Apostolorum, & S. Ioannis Baptista, vel ceterorum Sanctorum, ubi ego ipse Clemens VVillibrordus Custos vel gubernator praesse videor, & si Christo placet, corpus meum ibidem requiescere debet. Hoc est
quod

quod dono vel trado ad ipsum sanctum locum Epternacum omnem rem vel villas, seu mancipia, qua mihi ingenui Franci, pro amore eorum & salute tradiderunt vel condonauerunt.

Similiter illas res, quas Dominus Pipinus mihi condonauit, vel delegauit, seu Matrona sua Pleetrudis, sine filius suus Dominus noster Carolus, Maior Domus: quas res ipsas Dominus Carolus, & genitor Pipinus, tam me uiuente, quam de ista uita migrante, pro eorum mercede condonauerunt.

Et illas alias res ex parte denomino, vel homines qui mihi eas tradiderunt, vel delegauerunt, id est, ut hac scriptura solenniter, pro temporum serie confirmare debeat. & hi sunt homines nominibus his nominati:

Robingus

Robingus mihi condonavit, vel tradidit Ecclesiam aliquam, quae est constructa in Antuerpo Castello, super fluvio Scalde, in Pago Renensium, cum appendicijs suis, Villas nominatas his nominibus, Bacuualde, Winnelinckime, Furgalare, & in ipso Castello Antuerpo tertiam partem de illo telonio.

Et Heribaldus Clericus mihi condonabat & tradidit Ecclesiam aliquam in Pago Marsum, ubi Mosam irat in mare, cum appendicijs suis, & Mariscum unde berbices nascuntur.

Et Angilbaldus mihi condonabat vel tradidit Villam quae vocatur Wadradech, in Pago Taxandrio, super flumine Duthmala.

Et Ansbaldus mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in Villa quae vocatur Busloth in Pago Taxandrio.

Et Berethinda, Deo sacrata femina, mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in Villa Bobanichot in Pago Taxandrio.

Et Henricus mihi quondam donabat in Villa quae vocatur Pieplo.

Et Engelbertus mihi quondam donabat, vel tradebat mihi omnem portionem suam, in Villa quae vocatur Hincsloten in Pago Taxandrio.

Item quod Engelbertus mihi condonabat vel tradebat Villam, quae vocatur Alpeim, in ipso Pago Taxandrio.

Item Ansbaldus Clericus mihi condonabat vel tradebat Villam quae vocatur Diosna, in Pago Taxandrio, super fluvio Digena.

Thibetbaldus mihi condonabat vel tradebat Ecclesiam aliquam, quae est in Villa Montnabim, quae Araride vocatur, cum appendicijs suis.

Et illustre vir Hedenus mihi condonabat vel tradebat omnem portionem suam in Villa, quae vocatur Aimistadi, super fluvio, Witelheo, in Pago Turingasnes.

Superius

Superius nominatas vel scriptas res ego Clemens V Villibrordus trado atque transfundo ad illam casam Dei superius nominatam Epternacum, vel ad illam sanctam congregationem fratrum ibidem Deo seruientium; ea vero ratione, ut quidquid de iisdem rebus superius nominatis facere decreuerint, in omnibus habeant potestatem faciendi, ut ibidem omni tempore pro nostra mercede, vel seniore nostro Carolo Maiore domus, seu eorum hominum, qui mihi suas res tradiderunt, proficiant in augmentis.

Et illud placuit nobis inserendum. Si fuerit ullus de heredibus vel pro heredibus meis, seu qualibet opposita aut extranea persona, seu iudiciaria potestas, qua contra hoc testamentum vel donationem meam, quam ego Clemens V Villibrordus Episcopus sana mente plenoque Consilio & deuotione

tione integra fieri iussi, venire aut agere, vel eam infringere voluerit, & si ista charta ei ostensa ad relegendum fuerit presentata, se ipse exinde compefcere noluerit, in primis iram Dei omnipotentis incurrat, & sanctorum Angelorum, & ab omnibus Ecclesijs, vel consortio Christianorum efficiatur extraneus, & habeat partem cum Iuda, qui Dominum tradidit, & cum Dathan & Abiron, quos terra viuos deglutivit: & insuper inferat cum forio fisco auri libras decem, argenti pondo quinquaginta coactus exsoluat, & quod repetit euindicare non valeat, Actum anno VI. regnante Theodorico Rege.

Instrumentum hoc inscribitur testamentum S. Willibrordi apud Beijerlinckx, Scribanium, Miræum.

Digne meritis seruire possint ut oblatio &c. Ostendit Willib. se credere in Christianis esse merita bonorum operum, elemosynam, deuotionem valere ad salutem. Sic credunt & loquuntur in suis pijs donationibus Imperatores, Reges & inferioris notæ viri, quas vide apud Miræum in codicibus

codicibus piarum donationum.

Peccata mea possum abluere. Credit peccata non tegi, obnubilari, radi, sed ablui, deleri, abstergi, tolli ex anima. Id enim abluere importat. Eadem credunt & profitentur Rohingus, Carolus Martellus in diplomatibus supra. Volue eundem Miræum.

Monasterium Epternacum. Quando id conditum vide Dissertatio. 98. simul intellige hic esse dotationem accessoriā, non foundationem aut dotationem primam.

Fluvio Sura. Etiamnum Pagum Bedensem eodem nomine percurrans Epternacum irrigat.

Pago Bedensi. Iuxta Antoninum Beda est vicus circa Treuiros hodie **Witburg**. Hoc loco Pagus significat districtum à Beda Antonini nuncupatum sub quo Epternacum comprehenditur.

Præsse videor. Verbum videor non est dubitantis aut probabiliter tantum asserentis, sed certò, clare asseuerantis. Id habet vetustissimus loquendi mos: S. Humbertus Maricollensis Abbas, in donatione anno 667. vbi ego ipse indignus peccator Abbas præsse videor. Ludouicus Germaniæ Rex anno 98. In Comitatu Hainuensi sitam, cuius ad præsens Comes videtur adesse Sigehardus. Childbertus Francorum Rex anno 706. de ipsa Villa Solemio &c. Vbi Madalgisus seruus noster custos præsse videtur, Basilicam Dionisij Martyris &c. Vbi Chilardus Abba præsse videtur &c. Sic plura apud veteres.

Tam me viuente, quam de hac vita migrante &c. Hinc patet Pipinum, Carolum Martellum cum Willibrordo sensisse bona opera à viuis præstita præsidio eleemosynarum datarum defunctis prodesse, consequenter finita hac vita superesse purgatorium, satisfactiones &c. Idem patet infra,

Robingus mihi condonavit &c. Explicuimus supra.

In Pago Marsum. Mersen in ditione Ultraiectina aut Marsdiepium hic intelligere vetat determinatio addita à S. Willibrordo, *vbi Mosaintrat in mare.* Ex quo datur intelligi donatam Ecclesiam siue vicum cum Ecclesia stetit se circa ostium Mosæ. Fuit ea in Pago Marforum siue Marfacorum. Nec puto me longe aberraturum si dixerò Marsum legendū cum supra posita nota Δ pluralis numeri indice: Marsūm pro Marforum vt Danaūm pro Danaorum. Marsos vero siue Marfacos circa ostium Mosæ habitasse approbat & probat Pontus Heuterus lib. 1. de veterum Belgio cap. 12. cuius verba ibi vide: Igitur Caninesates, ac Marsaci (si non potius legendum sit Maersaci, à Maersaec, quasi vnus causæ, partis, ac factionis Socij) ad Insulæ Batauiæ aliquod latus videntur statuendi. Id olim si eo loci fuerit, vbi nunc inter Gorinchemum, & Dordracum, omnia aquarum inundatione obruta videmus, aut trans Mosam, Wahalimque, inter Dordracum, eamque Zelandiæ partem, quæ hodie vocatur Duuelandia, ac Scouuina (si non huc vsque Morini, olim rerum sint potiti) aut alijs nunc Hollandiæ propinquioribus Insulis, olim pro maxima parte cum Batauis, Flandris, ac Brabantis, terra continens, asserenti non valde repugnabo. Martiacos enim ibi non habitasse, mox è Tacito docere est facile. Certe Caninesates, Marsacos, ac Batauos, inter se socios, Insulas intra vada sitas teste Tacito lib. 20. occupasse, certum est. Vnde non vanis rationibus trahi coniectura posset, eos postea è Batauorum Insulâ, Mosam, Wahalim, ac Hælium ostium transgressos, eas quoque occupasse Insulas quæ inter Walachriam Zelandiæ hodie insulam, olim cum Flandria continentem, ac Batauiam, maris æstus effecerat, & quotidie adhuc faciebat.

Ali-

Aliquando suspicabar loco, Marsum, esse legendum In Pago **Marsson** è, in r. vitio scriptorum aut lectorum verso. In Pago Maesum id est in Pago seu districtu Mosano, Mosariorum &c. quemadmodum tractus ad Mosam circa Traiectum inferius olim est dictus Pagus Mosariorum, Mosagau &c. Et quia plures sunt tractus Mosæ à Mosâ appellati, determinat suum Pagum per verba, *Vbi Mosâ intrat in mare.*

Suspicionem iuuabat viuens vocabulum ad ostium Mosæ **Maesslandt** / & non longe inde **Westmaese** / **Maesdam**. Verum ne forte cuiquam videar nimium innouare, explicui modo prædicto.

Mariscum, Hoerasc / paludosum locum quales frequentes sunt in Hollandia,

Barbices, Mirço, Barbeelen pisces Mosâ gaudentes. Malim intelligi aliquod genus fruticis aquatici è marisco. i. palude iuxta Mosam aut ex altiori limosâ Mosæ parte nascentis, vti videmus hodie in Mosâ den **Biesbosch**.

Dushmala, Dummele fluius decurrens ex Siluaducis per Boxtellam, Eindouiam, Weertam in Mosam. Vnde an **Wadradoch** non sit **Waerde** / **Wedert** / **Weerd**? quæ sunt loca supra Dommule.

Busloib, An non sit Silua-ducis? Bus enim, sicut **Busch** aut **Bosch** antiquitus & modo etiam vocatur, & postmodum **Buscum Ducis**, id est Siluaducis eo quod Godefridus Dux Brabantiz eam in oppidum erexerit anno 1184. iuxta verus **Chronologum**:

Gode-

GodefridVs dVXeSILVa feCIt
oppIdVM.

Confirmari potest, quia fama habet S. Willibrordum Silueducis, quæ tum solum erat, Villa, possessiones habuisse, imo ibidem conuersatum esse, prædicasse: & hodie quasi in eorum signum primo lapide ab oppido in Pago Vuchtensi celebris extat memoria S. Willibrordo dicata. Additum lotj/puto idem esse quod, lo, additio patribus nostris frequens.

Pieplo intellige Poppel & conuenit cum nomine seculi 12. & 13. quibus scribitur in nostri monasterij monumentis Publo. Frequenter olim in Brabantia ad Villarum nomina addebant Lo: sic Tungerlo / Westerlo / Cessenberlo / Publo / Rauenslo / Oesterlo / Poederlo / Oeuvelo / Hierlo / Villo / Callo / Louen/ quod est inuersum Denlo / quod postea vel breuitatis vel euphoniae causa in plurimis omiserunt, aut ò in è mutato aut retento solo L. sic iam loco Pieplo aut Publo scribitur Poppel / loco Rauenslo Rauels / Poederlo Poerle &c. Idem alijs contigisse, reor, vt iam Harsel pro Harselo / Sammel pro Sammelo / Caster pro Casterlo &c.

Est vero Poppel vicus inter Bredam & Herendalium districtus Turnhoutani Diocesis tamen Silueducensis, cuius Ecclesia, vt & Rauenslo, & eo pertinentia donata sunt Cœnobio Tungerloensi anno 1211. ab Henrico Preposito S. Seruatij Traiectensis ad Mosam qui se Cappellarum de Rauenslo & Publo fundi Dominum & Patronum intitulabat. *Hinesloten.* Quid? vbi?

Alpeim, nunc *Alphen / Alfen.* Intelligere hîc Alphen Hollandicum locum nostrâ ætate cespitum bituminosorum

rum fodinis & equorum mercatu celebrem prohibet limitatio, *In Pago Taxandrio*. Intelligendus vero *Alphen* Brabantiae vicus nobilis, gentis Nassouiae peculium tertio lapide à Breda eiusdem gentis Oppido. Primò, quia est in Pago Taxandrio. Secundò, certum est Ecclesiam *Alphen* cum decimis plurimisque fundis ad *Epternacum* pertinuisse, cuius Abbas Ludouicus cum consensu sui capituli eadem transcripsit Cœnobio *Tungerloensi* anno 1175. quod ab inde vsque hodie possidet. Tertio, quia habet insignem Basilicam *S. Willibrordo* inscriptam procul dubio studio *Epternacensium* qui grati erga suum fundatorem & benefactorem in locis in quibus ab ipso erant ditati, iam inter *Diuos* relato templa & *Memosyna* erigi curabant. Ita & in *Duessen* & alibi pro vt suis locis

Diosna, Communi expositione est *Duessen* primò, lapide ab *Hiluaribeca* campinae municipio. Et conuenit nomen praesertim antiquum *Dijsne* pro vt reperitur in monumentis nostris anni 1265. secundò, clarum est penes *Epternacenses* *Duessen* Capellam (ita vocant antiquae litterae) cum decimis pluribusque bonis fuisse, quorum liberalitate ad nostrum Cœnobium deuenerunt. Tertio, habet *Duessen* Ecclesiam à cultu *S. Willibrordi* & hominum concursu ad *S. opis* impetrandae ergò accurrentium & reportantium celeberrimam.

Difficultas tamen superest, quomodo *Diosna* sit *Duessen*, cum dicat *Willibrordus* in instrumento, *Superfluuio Digena*, Fluuus vero (potius Riuulus) super quo est *Duessen* / vocetur *A A?* & *Digena* videtur melius accipi *Dungena*, *Dugna* nunc *Dnugen* fluuius currens e monte *S. Gertrudis* versus *Kiel.* & *Soirle*. Atqui hinc ulterius est argumentari *Diosnam* esse vicum *Dungenam*
Dug.

Dugnam nunc Dungen situm supra riuo eiusdem nominis iam dicto. Certe similitudo vocabulorum satis concinit & Dugna, Dungen vicus est tertio lapide à Breda vicinus Alphen. Quare sicut hic continuo & quasi sibi inuicem vicinos vicos Alheim & Diosna recenset Willibrordus, ita suspicari licet esse in re sibi mutuo vicinos.

Possent nihilominus responderi fluuios, riuos, riuulos, à tempore S. Willibrordi per tot saecula suos cursus, limites & nomina non raro variasse, ac Digenam (nunc Dungen) Diosnam (Diesen) aliquando percurrisse ut & modo non longe ab eodem sese absentat. secundò, qui olim appellabatur Digena postmodum per Apocopen vulgariter dictum & nunc dici die A. A.

His iterum obstat quod Heda enumerans aliqua dona S. Willibrordo à diuersis tributa, dicat: *Ausbaldus omnem possessionem suam in Hockensloit, Villam Disenam*, sciz donat quod aliud est ab ijs quae sunt intestamento dato. Quia in relatu Hedæ non exprimitur qualitas personæ, nec fluuius, ut in dono testamenti, cum tamenea in alijs addat Heda. Dissimilia etiam sunt nomina, Ausbaldus & Ansbaldus. Nomen etiam Disena melius conuenit cum Diesen, quam Diosna. Quare mihi probabile est Diosna non esse vicum qui nunc Diesen iuxta Hiluaribecam, sed alium ad fluuium Digena, prout supra discurremus. Disenam Hedæ esse nobis datã, non Diosna quod est in testamento.

Et Beretinda femina Deo sacrata. Per feminam Deo sacratam, viduam intelligo: nam virgines nomine suo virginittatis solent venire. Ab infantia Ecclesie visum est viduas se Deo consecrare, vel priuata deuotione, vel quod frequentissimum erat, solenni habitu accepto ab Episcopo

po aut summo Ecclesie Præfule. Ne longe præter institutum extra orbitam saliamus, Lege quæ de viduis & virginibus habet S. Ignatius Episcopus Antiochenus in epistolis ad Philadelphios, ad Smirnenfes, ad Polycarpum, ad Tarsenses, Philippenses; ex quibus colliges primitiuam Ecclesiam eximie floruisse germine sanctarum Virginum & continentia viduarum. Lege quæ S. Hieronimus de Paula, Marcella, Lea: Ambrosius de viduis; quæ historiæ Ecclesiasticæ de Radegunde Regina, Monegunde, Waldetrude, Itta, Amelberga, Begga, Cunegunde Imperatrice, Brigitta eiusque filia Catharina, næ veritatem illam euentissimè reperies. Testis est Iperius in Chronico suo Bertinensi Adelaidam seu Adelam Roberti Francorum Regis filiam Messinis sanctimonialium construxisse Cœnobium, & viro orbatam deuote limina Apostolorum vistrasse, ab Alexandro 2. Papa vidualem suscepisse habitum. Sicque reuersam in monasterio suo Messinensi humillimè vixisse, & plenam pietatis operibus anno 1079. obiisse ibique sepultam. Annales Cœnobij Teplensis ordinis nostri Præmonstratensis hæc habent: *Eodem tempore Regis Ottagari Frater Hroznata Claustrum Chotieffouuiz in honore sancti Wenceslai Ducis & Martyris Patroni Bohemia fundauit, & donauit abundè, rebusq; vtiensilibus adornauit, & conuentum Dominarum sub eadem regula Domino famulantium instituit. in eodem in quo etiam Domina Wojzlawa soror sua Germana, viro suo Cracouiensis urbis Præfeco sublato de medio sub obseruantia Castimonia viduitatis in sancta conuersationis studio perseverans, in competenti sibi habitu, quem vidua huiusmodi consueuerunt deferre, in congregatione sororum Aduocata gerens seu Patrona officium annis pluribus superuixit; & ad extremum in pace Christi quieuit, cuius Corpus ibidem in medio Monasterio est honorificè tumulatum.*

Quod si per feminam Deo sacratam Virginem malis intelligere, longe plura singulis ævis occurrent Virginum Deo dedicatarum examina.

Bobanscot. Non nemo interpretatur *Boiffchot* viculum inter Arscotum & Lyram oppida in ditione Mechliniensi subditum immediate prætorio & Ecclesiæ Heijstensi. Verum aliam interpretationem semper optavi; primò, quia non videtur Taxandria eousque se extendisse, sicut nec modo nomen Campiniæ (quod in nomen Taxandriæ successit) eò sese extendit. secundò, *Heijst* / sub quo *Boiffchot* versus Mechliniã, fuit olim Pagi Rhienfis; nam Pagus ille olim complexus est siluam Wauriam (vulgo *Wauerwalt*) quæ ab Heijsta ducebat initium. Tertio, quia S. Willibrordus vix eo tractu est notus, nec vllã memoriã habet, nec scitur possessiones ibi obtinuisse. Quare libetius per *Bobanscot* intelligo *Enschot* / viculum sub prætorio Oisteruicano, subditum, quoad sacra, Ecclesiæ Tilborchensi, olim quam modo celebriorem, vtpote qui sub suis sacris cõtinebat Tilborchenses vnde & eorum matrix Ecclesia etiamnum prædicatur, à quibus versa fortuna nunc continetur. Primò, quia nomen optime conuenit & magis si pronuntiemus E. crassius per modum A. more Campiniensium. Nec detractæ tres primæ litteræ obstant; nam nomina vel breuitatis vel euphoniæ causa quoad litteras immutari, abbreviari, præsertim in vulgari vsu, neutiquam est nouum. Secundò, quia certum est esse in Pago Taxandrio. Tertio, quia constat Willibrordum in eo tractu possessiones nactum esse & optime esse notum. Quarto, quia iuxta *Enschot* sub eodem prætorio in altero viculo *Berkel* (forsan olim contento sub *Enschot*) conspicitur magnificum sacellum D. Willibrordi memoriæ consecratum.

Turingas-

Turingasnes super fluvio. Obscurissimum mihi semper visum, nec diu meditando sciui vbinam ea designarem, nec in aliorum annotationibus video designatum. Tandemque occurrit mihi esse Dordracum, **Dordrecht**. D. frequenter olim sonuit vt T. & O. vt V. & hodie apud quosdam. Confirmor quod legam vetustissimo tempore maiorum **Dordrecht** vocatum **Cozidrecht** / **Churidrecht** / **Chunridrecht**. Imo Turingos siue Thoringos, de quibus apud Scriptores non rara est mentio, aliquando confedisse vbi nunc est Dordracensis iurisdictio, multis contendit I. Eijndius in Chronico Zelandię & Prouinciam nominatam Thoringiam, Thuringiam, adeoque latos habitasse limites, vt Worichen (**Workum**) & Gorichen (**Goorcum**) sua ditone continerent & Wahalis fluuenta attingerent. Quare Pagus Turingasnes mihi est antiqua Dordrechtensium regio & Wieltheo fluuius Wahalis. Nec mirum, quæ enim olim nomina erant vsitata, nunc sunt exotica, barbara. Adde primos Apostolos nostros externos, Anglos, Scotos, Hybernos, patriæ vocabula barbarè enuntiasse.

Aimstadi, locus re & nomine in illo Mosæ tractu mihi ignotus.